

АСПЕКТИ НА ПРОФЕСИОНАЛНО-ПРАКТИЧЕСКОТО
ОБУЧЕНИЕ НА БЪДЕЩИ НАЧАЛНИ УЧИТЕЛИ.
ПРОУЧВАНЕ ЧРЕЗ МЕТОДА ИНТЕРВЮ

Дияна Димитрова¹

ASPECTS OF PRACTICAL VOCATIONAL TRAINING
OF FUTURE PRIMARY TEACHERS.

RESEARCH THROUGH THE INTERVIEW METHOD

Diyana Dimitrova

Abstract: *The main goal of the article is to study the current state of the organization, implementation, and quality of the practical vocational training of future primary teachers. For this purpose, it presents the opinions and assessment of students studying for the profession of primary teacher in various full-time and part-time Bachelor's and Master's degree programmes in pedagogy, of young primary teachers with no more than three years of experience, as well as of primary school principals. The article analyzes the results of a research conducted using the interview method, and it proposes summaries, conclusions, and recommendations regarding the overall organization and optimization of the practical vocational training of students.*

Keywords: *pedagogical education; practical training; practical vocational training of future primary teachers; interview.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Въпросите на професионално-практическата подготовка на бъдещите начални учители стават все по-активно във фокуса на педагогическите теоретични и емпирични изследвания. Живеем във време на динамични промени – социални, политически, технологични; свидетели сме на нововъведения във всички области на живота, включително и в образованието. Новите реалности предполагат всеки индивид да притежава необходимата подготовка за успешна професионална и житейска реализация, което без съмнение е грижа и отговорност на обществото, семейството и училището. Началният учител е този, който полага основите на цялостното познавателно, социално и емоционално развитие на учащите се. Той трябва да осигури необходимите условия за целенасочен и добре организиран образователно-възпитателен процес за формиране на ключови компетентности; да съдейства за адаптацията и ориентацията на малките ученици в училищната и извънучилищната среда, за тяхното социално, интелектуално и емоционално развитие.

¹ Дияна Димитрова – доцент, доктор, преподавател в катедра „Педагогика“, Педагогически факултет, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Велико Търново, България, e-mail: d.dimitrova@ts.uni-vt.bg

Посочените обстоятелства открояват значимостта на поставената тема за протичащата във висшето училище професионално-практическа подготовката на бъдещите начални учители. В специализираната българска научна литература съществуват редица публикации по въпроса. Ценни са изследванията на Г. Бонева (Бонева 2004), А. Кръстева и З. Чакалова (Кръстева, Чакалова 2008), Я. Мерджанова (Мерджанова 2008), Ил. Петкова (Петкова 2012), Пл. Радев и др. (Радев 2014), Ю. Дончева (Дончева 2015), Н. Колишев (Колишев 2018), Я. Коева (Коева 2019), М. Михова и Д. Костадинова (Михова, Костадинова 2020), Н. Цанков (Цанков 2021), С. Чавдарова-Костова (Чавдарова-Костова 2022) и др.

Както посочва Г. Бонева, „Проблемът за педагогическата практика в областта на педагогическото образование във висшите училища е бил и си остава перманентно актуален. Значението на практическото обучение на студентите се признава от всички – специалисти по образоването, действащи педагози, хора, имащи отношение към обучението и възпитанието на подрастващите“ (Бонева 2004: 7). Актуалността на темата днес се определя и от по-високите изисквания за качество при подготовката на учители във висшите училища съобразно новите тенденции за компетентностен подход в образованието. Следователно бъдещите начални учители трябва да притежават висока теоретическа и практическа подготовка за справяне с всякакъв вид предизвикателства, пред които се изправя учителската професия. Те трябва да умеят своевременно да отговорят на потребностите на учениците, да бъдат гъвкави, креативни и адаптивни. В този смисъл **практическото обучение на студентите трябва да съответства на динамиката в развитието на обществото, образованието, реалната практика.** В тази връзка увеличаването на предвидените часове за практическа подготовка в нормативните документи е напълно осъзната и навременна необходимост.

Съгласно **Наредбата за държавните изисквания** за придобиване на професионална квалификация „учител“, в сила от учебната 2017/2018 година, изм. и доп. ДВ. бр.10 от 5 февруари 2021 г., са определени брой часове за практическо обучение на студентите – бъдещи детски и начални учители. В **чл. 9 от Наредба** е записано, че „*Практическата подготовка се провежда в детски градини и училища от системата на предучилищното и училищното образование и се осъществява в следните форми на обучение с минимален хорариум в академични часове: 1. хоспитиране: 30 часа; 2. текуща педагогическа практика: 60 часа; 3. стажантска практика: 90 часа*“. В **Наредба № 15, чл. 36** е посочено, че професионално-практическото обучение на бъдещите учители се осъществява в базови училища, с които университетът е сключил договори за изпълнение на практическо обучение.

Доколко регламентираните брой часове в документите са напълно достатъчни за качествена практическа подготовка на бъдещите начални учители, е въпрос, на който може по-задълбочено да се търси отговор на основата на целенасочени проучвания. Безспорно подобни изследвания изискват достатъчно дълъг период за проследяване и анализ на резултатите. Възможно е обаче на първо време да бъдат очертани някои по-важни аспекти, които биха спомогнали за подобряване качеството и ефективността на подготовката на бъдещите начални учители. Такъв е и замисълът на настоящата разработка.

Фокусът на изследването е върху проучване на:

- удовлетвореността на студентите от цялостното практическо обучение като част от професионално-педагогическата им подготовка;
- мнението и оценката на млади начални учители, които наскоро са завършили обучение по специалността. Целта е практическата им подготовка във ВУ да се прецени през призмата на опита им в реалната образователна среда;
- становищата на директори, които са ръководители на базови училища. Техните наблюдения върху протичането на практиката в поверената им институция очертават експертно мнение за ролята и организацията на практическата подготовка на студентите.

Въз основа на анализа на резултатите от проведените интервюта се синтезират и формулират основни проблеми в професионално-практическото обучение при подготовка на бъдещите начални учители.

МЕТОДОЛОГИЯ

Настоящото проучване се основава на метода *интервю*. За целите на разработката е използвано **проблемно-центрираното интервю**, като е приложена процедура за избор на **целови групи** и изследвани лица. Те са подбрани така, че да се обхванат колкото е възможно повече гледни точки към проблема: **първа група** – студенти, които се обучават в специалностите ПНУП, НУПЧЕ, НУПСП – IV курс, ОКС „бакалавър“, редовна и задочна форма на обучение във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“; **втора група** – студенти от ОКС „магистър“ (специалност ПНУП за бакалаври от друго професионално направление), които също се обучават във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“; **трета група** – четирима млади учители – жени на възраст от 23 до 25 години, които практикуват професията „начален учител“ в едно от базовите училища на територията на гр. Велико Търново и имат стаж по специалността от 1 до 3 години. Всички интервюирани учители са се обучавали в редовна форма, докато са били студенти. Към момента на провеждане на интервюто двама от тях се обучават в магистърска програма по „Психология“ към ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“; **четвърта група** – един директор и един заместник-директор от различни базови училища, в които протича практиката на студенти от педагогическите специалности при ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“.

Обект на изследване е професионално-практическото обучение на студентите – бъдещи начални учители. **Предмет** на изследване са съдържателните и организационните аспекти на практическата подготовка на студентите – бъдещи начални учители. **Целта** на изследването е да се проучат мненията на интервюираните лица за практическото обучение и степента на тяхната удовлетвореност от него.

За интервюта са създадени бланки (изследователски карти) с въпроси, формулирани според типа целева група. По време на отделните срещи, освен посочените в картата въпроси, са допускани допълнителни пояснения от всеки интервюиран.

Всички интервюта са осъществени по предварителна уговорка с изследваните лица и с уточняване начина на провеждане: в реална среда – „очи в очи“, онлайн чрез платформата Microsoft Teams или по телефон. Направени са записи с изричното съгласие на всички интервюирани лица.

При анализа на резултатите се следва утвърдената процедура за обработка на данни от приложени метод (Бижков, Краевски 2007). Всички интервюта предварително са дешифрирани, определен е обхватът на проблема, като са взети предвид всички гледни точки. При анализа се отчитат всички *съгласия* (единно мнение в целевата група или сред всички интервюирани) и *несъгласия* (различни мнения на интервюираните) по даден въпрос (Бижков, Краевски 2007: 316) и чрез подходи, характерни за качествените изследвания, те се подлагат на тълкуване, а не на количествена обработка. На тази основа се очертават по-важните аспекти, отнасящи се до практическата подготовка на студентите – бъдещи начални учители.

В **Таблица 1.** е представен **профил на изследваните лица**. За целите на интервюто предварително е уговорено с участниците да не се посочват техните имена, като се запази тяхната анонимност. Поради това всички интервюирани лица са обозначени в таблицата с латинската буква „Y“ и пореден номер на участник по следния начин: Y₁, Y₂, Y₃ и т.н.

Таблица 1

Профил на изследваните лица по групи				
интервюиран	група	пол	позиция – учащ / работещ ОКС „бакалавър“, ОКС „магистър“	начин на провеждане на интервюто
Y ₁	I	ж	учащ – ОКС „бакалавър“ – НУПЧЕ, р.о.	Ms Teams
Y ₂	I	ж	учащ – ОКС „бакалавър“ – ПНУП, р.о.	Ms Teams
Y ₃	I	м	учащ – ОКС „бакалавър“ – ПНУП, з.о.	Ms Teams
Y ₄	I	ж	учащ – ОКС „бакалавър“ – НУПСП, з.о.	Ms Teams

Y ₅	II	м	учащ – ОКС „магистър“	Телефон
Y ₆	II	ж	учащ – ОКС „магистър“	Ms Teams
Y ₇	II	м	учащ – ОКС „магистър“	Телефон
Y ₈	III	ж	работещ – млад учител	на терен
Y ₉	III	ж	работещ – млад учител	на терен
Y ₁₀	III	ж	работещ – млад учител	на терен
Y ₁₁	III	ж	работещ – млад учител	на терен
Y ₁₂	IV	м	Директор	на терен
Y ₁₃	IV	ж	заместник-директор	Ms Teams

РЕЗУЛТАТИ

I. Мнения за продължителността и организацията на практическото обучение

I.1. Анализ на резултатите – първа група

Според студентите от редовна форма **практическата подготовка по трите дисциплини – хоспитиране, текуща педагогическа практика, стажантска практика, е напълно достатъчна като продължителност** и удовлетворителна като начин на провеждане. Въз основа на това те посочват, че се чувстват напълно уверени в себе си да упражняват професията „начален учител“, т.е. в групата е налице *съгласие* (единство на мненията). На въпроси от интервюто, които са рефлексивен поглед върху придобитите компетентности, студентите си поставят много добра оценка за изготвяне на план-конспекти по всички учебни предмети за начален етап и за провеждане на уроци в реална училищна среда. Висока е самооценката им и относно способностите да оценяват постиженията на учениците, както и да организират извънкласни дейности с тях.

В тази изследователска група са интервюирани и студенти от задочна форма на обучение. Анализът на резултатите показва, че за разлика от мнението на редовно обучаващите се студенти, **задочниците определят като недостатъчно определеното време за практическата подготовка**. Тук трябва да направим уточнението, че според Правилника за дейността и управлението на Педагогическия факултет при ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, практическата подготовка на студентите по време на текущата учебна практика се извършва по местоживее (Правилник на ПФ при ВТУ, чл. 65, ал. 2(а): стр. 20). За целта задочните студенти сами си осигуряват обучаваща институция – училище и учител-наставник, който да подпомага дейността на студента. Завършването на текущата педагогическа практика се удостоверява със служебна бележка, заверена от директора на обучаващата институция по местоживее. В този смисъл, напълно основателно е мнението на задочните студенти, че часовете, предвидени за професионално-практическо обучение, са недостатъчни. Според тези студенти, за да бъде то ползотворно за тяхната подготовка като учители, е необходимо да започва по възможност още с постъпването в университета, през първата или втората година от тяхното образование. В някои от случаите студентите-задочници имат уникалната възможност да практикуват професията, още докато се обучават по специалността. Затова в интервютата те споделят мнението, че благодарение на тази възможност, която им се предоставя от училищата, те са придобили по-голяма увереност в собствените сили и се чувстват повече подготвени за изпълнение на професията.

I.2. Анализ на резултатите – втора група

Следващият анализ се насочва към резултатите от интервютата на студенти, обучаващи се в специалност ПНУП, ОКС „магистър“ – програма за бакалаври от друго професионално направление. Тук трябва да посочим, че според учебните планове на тази образователната магистърска програма при ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ разпределението на предвидените часове по съ-

ответните дисциплини с практическа насоченост (хоспитиране, текуща педагогическа практика и стажантска практика) е следното: за редовна форма на обучение 30/60/90, а за задочно обучение 15/30/45 часа. Според изследваните студенти практическата подготовка в магистърската програма ПНУП е много добре организирана. Часовете за наблюдение на уроци в реална среда са напълно достатъчни. Това, което се впечатлява в мненията им, е, че **времето, което е предвидено за текуща педагогическа и стажантска практика, не е достатъчно**. По този въпрос е налице *съгласие* в групата, но *несъгласие* с мнението на първа група. Обучаваните отчитат като необходимост предвиждането на повече време за изнасяне на уроци в реална учебна среда, подсигуриването на възможност за консултация с базовите учители и конфериране на изнесените уроци.

I.3. Анализ на резултатите – трета група

Младите учители са единодушни, че в голяма степен се чувстват най-добре подготвени за преподавателска дейност, която основно е свързана с изготвяне на план-конспекти и изнасяне на уроци пред учениците. В този смисъл продължителността и организацията на практическото обучение е била достатъчна и удовлетворителна главно по отношение на посочените дейности.

I.4. Анализ на резултатите – четвърта група

Следващият анализ се насочва към мнението и оценката на директори на базови училища, в които се провежда практическото обучение на студентите от педагогическите специалности, и в които има назначени на работа млади начални учители. Въпросите в интервюто за директори са подготвени така, че да отчитат мнението им относно организацията на практиката в базовото училище, както и тяхната оценка относно подготовката на младите учители за работа в училище.

Един от първите въпроси в интервюто насочва към изразяване на мнение за цялостната организация на практическото обучение на студентите от педагогическите специалности. По този въпрос директорите са единодушни в мненията си. Те считат, че то е добре организирано. Посочват като положителен факта, че през цялото време се осъществява много добра комуникация между ръководителите на практическото обучение, директора на базовото училище и учителите-наставници. Според тях навременната информираност на учителите-наставници за изискванията от ВУ, за настъпили промени от всякакво естество в организацията, спазване на срокове за изпълнение на ангажиментите на студентите е изключително важна. Директорите определят това условие като основополагащо за практиката им в базовото училище. Що се отнася до оценката им за подготовката на младите учители, които вече работят като начални учители в поверената им институция, то тя е добра.

Трябва обаче да се отбележи, че директорите посочват необходимостта от удължаване на практическото обучение с още една година (по възможност). Сред мотивите е определеният брой часове по някои учебни предмети, които се провеждат веднъж седмично, като музика, технологии и предприемачество и др. Това обстоятелство ограничава възможностите на студентите да се включат пълноценно в тези часове по време на учебната практика, което от своя страна води до някои затруднения при планиране и провеждане на уроци по посочените учебни предмети.

I.5. Обобщение

Резултатите по въпроса за продължителността и организацията на практическото обучение позволяват да се обобщят две групи мнения:

– Студентите в ОКС „бакалавър“ – редовно обучение и младите учители считат, че практическите дисциплини са с достатъчен брой часове и достатъчно добра организация, но е много важно да се подчертае, че това се отнася до подготовката и провеждането на самия учебен процес.

– Според мненията на бакалаври – задочно обучение и магистри, времето, което е предвидено за текуща педагогическа и стажантска практика, не е достатъчно. Обучаваните отчитат като необходимост повече предвидено време за провеждане на уроци в реална учебна среда, възможност за консултация с базовите учители и конфериране на изнесените уроци. Към тези становища може да се причисли и това на директорите по отношение на учебните предмети, които се изучават по един път седмично.

На какво се дължи наличието на две различни мнения (*съгласие* вътре в групите, но *несъгласие* между тях)? Прави впечатление, че оценката за достатъчност е характерна или за все още непрактикуващите бъдещи учители, или за младите учители от интервюираната група, които всъщност работят в целодневната организация на обучението. Оценката за недостатъчност на часовете за практическа подготовка се споделя от студенти – задочници, както и от студенти – магистри. Реакцията им в известен смисъл е очаквана, защото хорариумът е реално по-малък, а, от друга страна, именно те притежават опит като работещи вече в училище и на тази база – по-високо ниво на самооценка. *Следователно въпреки общо положителната нагласа интервютата разкриват необходимостта от по-голяма продължителност на практическото обучение и от организирането му в по-разнообразни диалогични форми.*

II. Групите за целодневна организация на учебния ден – липсващо звено в практическата подготовка

II.1. Резултати от отговорите на първа и втора група

Според респондентите по време на практиката в училище не се предоставя възможност за наблюдение и текуща практика в целодневната форма на обучение, или в т. нар. „занималня“. Ето защо те изпитват несигурност спрямо подготовеността им за работа в групите за целодневна организация.

II.2. Резултати от отговорите на трета група

Към момента на изследването всички млади педагози са назначени като учители в група за целодневна организация на обучението. Ето защо на един от въпросите в интервюто – „*До каква степен практическото обучение във ВУЗ успя да ви подготви за професията „начален учител“?*“, младите учители са единодушни и посочват, че в голяма степен се чувстват подготвени, **но не и за работа в групите за целодневна организация на обучението.** Споделят факта, че не са имали възможност нито да наблюдават как се организира този процес, нито да водят дейности с учениците, за да усетят на практика начина на работа и отговорностите на учителя, което в момента затруднява тяхната пряка реализация в училището. Всички интервюирани споделят, че **изцяло разчитат на подкрепата на учителите-наставници**, които по право са им определени от училището, за да подпомагат тяхната дейност като учители и да ги въвеждат в професията. Те са единодушни в мненията, че благодарение на опита и напътствията на учителите-наставници са придобили необходимата информация и ценни педагогически препоръки за успешна работа в целодневната организация на учениците. Затова **препоръките на младите педагози към практическото обучение на бъдещите начални учители са свързани с осигуряване на повече възможности за наблюдения и практикуване в групите за целодневна организация.**

II.3. Резултати от отговорите на четвърта група

Интервюираните директори на свой ред отчитат **недобрата информираност и подготовка на бъдещите начални учители за работа в групите за целодневна организация на обучението, където всъщност най-често биват назначавани.** Затова те са категорични и апелират да се **въведе методика или отделна дисциплина**, в която студентите да се обучават как да работят в занималнята и да имат възможност да практикуват в групите от целодневната организация в базовото училище.

II.4. Обобщение

Очевидно е преобладаващото мнение на интервюираните, че **един от сериозните пропуски в практическата подготовка на студентите е формирането на умения за работа в целодневната организация на обучение** – това е отбелязано от всички целеви групи. Може да се определи като сериозен проблем, че по време на цялостната практическа подготовка не е предвидено участие на студентите в тази организация от обучението в начален училищен етап, след като по думите на директорите, а и според младите интервюирани учители, току-що постъпилите в училищната институция, те най-често се назначават на длъжност „учител в група за целодневна организация на учебния ден“ (Наредба № 15). Заслужават специално внимание препоръките на директорите за бъдещо развитие на практическото обучение в тази посока.

III. Работа с родителите по време на практическото обучение в базовото училище

III.1. Самооценка на студентите – първа група

Самооценката на изследваните лица по отношение на работата с родителите на учениците от 1.– 4. клас също е ниска. Студентите споделят, че по време на практиката, а и през целия период на обучение, тези въпроси са слабо застъпени. По техни думи подобни въпроси се обсъждат по-скоро епизодично, в отделни теми най-често по дисциплини като Семейна педагогика, Начална училищна педагогика, Дидактика и др. В този смисъл студентите са единодушни, че би трябвало по време на тяхното образование да се решават повече казуси, свързани с различни проблеми и конфликтни ситуации от реалната педагогическа действителност и поставени на вниманието на обучаваните.

По думите на един от интервюираните (вж. Таблицата, Y₃): „*университетът подготвя студентите за практикуване на професията в идеални условия – когато няма проблеми с родители, с ученици или от друг характер, но на терен не е така*“.

III.2. Самооценка на студентите – втора група

Съгласие в мненията на респондентите – магистри се наблюдава и по темата за работа с родителите. Студентите отчитат тази дейност като изключително важна за тяхната подготовка като бъдещи начални учители. Препоръките им са свързани с осигуряване на повече часове, които да са предвидени за практическо обучение в училище, за да може в училищната среда да се осигурят възможности за общуване не само с ученици, но и с техните родители.

III.3. Резултати от отговорите – трета група

В проведеното изследване младите учители споделят за определени трудности при комуникацията с родителите на учениците. Най-често те произтичат от недоверието на родителите към младите педагози по отношение на учебната подготовка на техните деца и по отношение на грижите за опазване на живота и здравето им. Затова интервюираните изказват мнение, че в хода на практическата подготовка е необходимо осъществяване на педагогически взаимодействия с родителите на ученици от начален училищен етап и придобиване на съответните умения.

III.4. Наблюдения и препоръки – четвърта група

По преценка на директорите младите учители изпитват **определена несигурност при комуникацията с родителите**. Ето защо те апелират за по-задълбочена теоретическа подготовка, а по време на практическото обучение – и възможности за срещи и разговори с родители на ученици.

III.5. Обобщение

Взаимодействието с родителите очевидно се очертава като втори съществен проблем на практическата подготовка – по този въпрос съществува категорично единомислие между интервюираните. Интересно е изказаното от директорите мнение за задълбочаване и на теоретичните знания, и на практическия опит.

IV. Други проблеми на практическото обучение: работа с училищна документация и работа в мултикултурна образователна среда

Самооценката на интервюираните студенти по отношение на работа им с училищна и учебна документация е ниска – те се чувстват неподготвени да изпълняват тези задължения. Става ясно, че студентите от редовна и задочна форма не познават училищната и учебна документация и не знаят каква е приложимостта ѝ за целите на образователно-възпитателния процес в начален етап. Преобладават мненията и на магистрите за необходимостта от специална учебна дисциплина, която да подготвя бъдещите учители за управление на училищна и учебна документация.

В тази връзка трябва да подчертаем, че от всички проведени интервюта с респондентите от целевите групи, мненията им по този въпрос са идентични. Интервюираните отчитат като минус липсата на такава информираност по време на обучението. Според тях това е изключително важен аспект от цялостната им подготовка и е необходимост за пълноценно изпълняване на професията „начален учител“.

Една от основните трудности, които директорите отчитат при работата на младите педагози, отново е свързана с училищната документация: например попълване на електронния дневник, липса на информация за ролята на класния ръководител в началното училище и пр.

Като друг много важен аспект от проведените интервюта за практическото обучение ясно се очертава несигурността на респондентите за работа в мултикултурна и монокултурна образователна среда. Според изследваните студенти от първа група практическото обучение не формира отношение по този въпрос.

ДИСКУСИЯ

В настоящото изследване **съзнателно не се коментират** предизвикателствата на онлайн обучението и практическата подготовката на студентите при условията на дистанционното обучение. **Не се подлагат** на обсъждане и въпроси, които са свързани с професионално-практическото обучение на бъдещите учители в областта на приобщаващото и интеркултурното образование. Не се засяга и проблемът за значението на дигиталната компетентност като част от цялостната им подготовка. Това са теми, които са предмет на други изследвания и предстои да бъдат представени на по-късен етап в самостоятелни разработки.

На този етап стремежът е да бъдат обхванати само тези положителни страни и пропуски от подготовката за професията „начален учител“, които са извлечени от реакциите и отговорите на самите респонденти.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на проведеното изследване чрез метода на интервюта с цел проучване мнението и оценката на студентите от специалностите: ПНУП, НУПЧЕ, НУПСП, както и мнението на млади учители и на директори на базови училища относно практическото обучение на студентите при подготовката им за професията „начален учител“, могат да се посочат следните по-важни изводи и препоръки:

- категорично и ясно се очертава необходимостта от засилена практическа подготовка на студентите в групи за целодневна организация на обучение. Това би спомогнало за повишаване на професионалната им компетентност и би разширило възможностите им за успешна реализация като начални учители;
- желателно е да се задълбочи подготовката на обучаваните за водене на училищна и учебна документация. Оказва се, че студентите са слабо информирани и за отговорностите на учителя като класен ръководител;
- необходимо е по време на практиките в училище за студентите да се предвидят дейности (например под формата на проучване, наблюдение или чрез специално изготвени насоки) за осъществяване на педагогически взаимодействия с родителите на ученици от начален училищен етап;
- наложително е като част от практическото обучение да се организират наблюдения на учебно-възпитателни дейности в мултикултурна и монокултурна образователна среда. Така ще се осигури възможност на студентите да се запознаят пряко със спецификата на работа с ученици от различен етнически произход.

Проведеното изследване показва, че професионално-практическата подготовка на студентите – бъдещи начални учители трябва да се оптимизира и задълбочи. Необходимо е да се очертаят реални възможности как в рамките на предвидените часове за практика в училище да се осигури време за повече наблюдения при организацията на различни дейности с учениците в разнообразни форми. Направените констатации насочват към необходимостта от планиране на дейности, чрез които студентите да могат от близо да наблюдават и изследват различни процеси, явления от педагогическата действителност, като по този начин придобият по-точна представа за това, което ги очаква в бъдещата професия на „начален учител“.

ЛИТЕРАТУРА

Бижков, Г., В. Краевски (2007). *Методология и методи на педагогическите изследвания*. София, Университетско издателство „Св. Кл. Охридски“. // **Bizhkov, G., Kraevski, V. (2007)** *Metodologia i metodi na pedagogicheskite izsledvania*. Sofia, Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kl. Ohridski“.

Бонева, Г. (2004). *Професионално-практическата подготовка на студентите-бъдещи начални учители*. В. Търново, изд. „Бойка“. // **Boneva, G. (2004)** *Profesionalno-prakticheskata podgotovka na studentite-budeshhti nachalni uchiteli*. V. Turnovo, izd. Voika.

Дончева, Ю. (2015). Компаративен анализ на професионално-практическото обучение на студентите от педагогическите факултети у нас и в чужбина. *Сборник доклади от проект (2014-ФПНО-04) на тема: Университетската дидактика и подготовката на учителите в нашето съвремие*. Русенски университет „Ангел Кънчев“, МЕДИАТЕХ, 2015, 47 – 64. // **Doncheva, Yu. (2015)** Komparativen analiz na profesionalno-prakticheskoto obuchenie na studentite ot pedagogicheskite fakulteti u nas i v chuzhbina. *Sbornik dokladi ot proekt (2014-FPNO-04) na tema: Universitetskata didaktika i podgotovkata na uchitelite v nasheto savremie*. Rusenski universitet „Angel Kanchev“, MEDIATEH, 2015, 47 – 64.

ЗАКОН за предучилищното и училищното образование (обн. ДВ. бр.79 от 13.10.2015 г., ..., изм. и доп. ДВ. бр.82 от 18.09.2020 г.). // **ЗАКОН за preduchilishtnoto i uchilishtnoto obrazovanie** (obn. DV. br.79 ot 13.10.2015 g., ..., izm. i dop. DV. br.82 ot 18.09.2020 g.) Avgust 2019g., izm. i dop. DV. br.101 ot 27 Noemvri 2020g., izm. i dop. DV. br.80 ot 24 Septemvri 2021g., izm. i dop. DV. br.52 ot 5 Yuli 2022g.

Кръстева, А., З. Чакалова (2008). *Реалности в образователния процес в началното училище (кавалфикационно-образователна дейност с начални учители)*. В. Търново, Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“ // **Krasteva, A., Z. Chakalova (2008)**. *Realnosti v obrazovatelnia protses v nachalno-to uchilishte(kavilfikatsionno-obrazovatelna deynost s nachalni uchiteli)*. V. Tarnovo, Universitetsko izdatelstvo „Sv. sv. Kiril i Metodiy“.

Коева, Я. (2019). Стажантската практика – краен етап в университетската подготовка на учители. *Педагогика*, кн. 6. // **Koeva, Ya. (2019)**. Stazhantskata praktika – kraen etap v universitetskata podgotovka na uchiteli. *Pedagogika*, кн. 6.

Колишев, Н. (2018). *Теория на педагогическите умения на учителите*. София: „Захари Стоянов“. // **Kolishev, N. (2018)**. *Teoria na pedagogicheskite umenia na uchitelite*, Sofia: „Zahari Stoyanov“.

Мерджанова, Я. (2008). Радикална структурна реформа на подготовката на учители в България за спасяване на професията. *Педагогика*, кн. 11. // **Merdzhanova, Ya. (2008)**. Radikalna strukturna reforma na podgotovkata na uchiteli v Bulgaria za spasyavane na profesiyata. *Pedagogika*, кн. 11.

Михова, М., Д. Костадинова (2020). Подкрепа на професионалната подготовка на бъдещите учители с фокус директора на училището и детската градина. *Педагогика*, кн. 8 // **Mihova, M., D. Kostadinova (2020)**. Podkrepa na profesionalnata podgotovka na badeshtite uchiteli s fokus direktora na uchilishteteto i detskata gradina. *Pedagogika*, кн. 8.

Наредба за държавните изисквания, за придобиване на професионална квалификация „учител“ (Обн.-ДВ, бр. 89 от 11.11.2016 г., в сила от учебната 2017/2018 година; изм. и доп. ДВ. бр. 10 от 05.02.2021г.) (акт. 05.02.2021г.) // **Naredba za darzhavnite iziskvania, za pridobivane na profesionalna kvalifikatsia „uchitel“** (Obn.-DV, br. 89 ot 11.11.2016 g., v sila ot uchebnata 2017/2018 godina; izm. i dop. DV. br. 10 ot 05.02.2021g.) (akt. 05.02.2021g.)

Наредба № 15 от 22 юли 2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти. В сила от 02.08.2019 г. (Обн. ДВ. бр.61 от 2 Август 2019 г., изм. и доп. ДВ. бр.101 от 27 Ноември 2020г., изм. и доп. ДВ. бр.80 от 24 Септември 2021г., изм. и доп. ДВ. бр.52 от 5 Юли 2022г.) // **Naredba № 15 ot 22 yuli 2019 g. za statuta i profesionalnoto razvitie na uchitelite, direktorite i drugite pedagogicheski spetsialisti**. V sila ot 02.08.2019 g. (Obn. DV. br.61 ot 2

Петкова, Ил. (2012) *Подготовка и квалификация на българския учител*. София: Университетско издателство „Св. Кл. Охридски“. // **Petkova, Il. (2012)** *Podgotovka i kvalifikatsia na balgarskia uchitel*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kl. Ohridski“.

Правилник за дейността и управлението на Педагогическия факултет. // **Pravilnik za deynostta i upravlenieto na Pedagogicheskia fakultet**. file:///C:/Users/User/Downloads/34.pdf

Радев, Пл., К. Къндева, Р. Иванова, Т. Власева, К. Бойкова (2014). *Педагогическата практика като контекст за развитие на професионалните и личностните компетентности на бъдещия педагог*. Университетско издателство „Паисий Хилендарски“. // **Radev, Pl., K. Kandeveva, R. Ivanova, T. Vlaseva, K. Boykova (2014)**. *Pedagogicheskata praktika kato kontekst za razvitie na profesionalnite i lichnostnite kompetentnosti na badeshtia pedagog*. Universitetsko izdatelstvo „Paisiy Hilendarski“.

Цанков, Н. (2021). *Развитие на дигиталната компетентност на студентите от професионално направление 1.2. Педагогика (от компетентностно рамкиране към трансгресивно проектиране).* Автореферат към дисертация. Тракийски университет, Стара Загора. // **Tsankov, N. (2021).** *Razvitie na digitalnata kompetentnost na studentite ot profesionalno napravlenie 1.2. Pedagogika (ot kompetentnostno ramkirane kam transgresivno projektirane).* Avtoreferat kam disertatsia. Trakiyski universitet, Stara Zagora.

Чавдарова-Костова, С. (2022). *Наръчник за прилагане на компетентностния подход в обучението на бъдещи учители.* (Наръчникът е написан и издаден в изпълнение на Национална програма „Повишаване компетентностите на преподавателите от държавните висши училища, подготвящи бъдещи учители“). // **Chavdarova-Kostova, S. (2022).** *Narachnik za prilagane na kompetentnostnia podhod v obuchenieto na badeshti uchiteli.* (Narachnikat e napisan i izdaden v izpalnenie na Natsionalna programa „Povishavane kompetentnostite na преподавателите от държавните висши училища, подготвящи бъдещи учители“).